

ТАБЛИЦЯ УКРАЇНОМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Скільки слів є в нашій мові? Різна відповідь буде на це питання. Хтось скаже: 68000 у словнику Бориса Грінченка, інший виправить – 71304 у "Кореневому гніздовому словнику української мови" Євгенії Карпіловської, ще хтось – 134 058 в 11-томному "Словнику української мови", ще хтось – мільйон у свідомості українців...

1. Учні часто запитують – скільки слів у нашій мові? Та й кожен учитель-філолог задумується – чи можна "інвентаризувати" Дух? Чи можливо **обчислити** Мову? Чи припустимо її всю оглянути, сканувати, подібно до того, як складають карту поверхні Землі? Роблять загальний план, потім детальніший, є плани кожного міста, кожної вулиці, садиби, хатини. Ні, таке здається неможливим.

Отакі питання і я ставив собі узимку-весною 1968 р. коли готував дипломну роботу "Складівниця української мови". Дехто казав мені, що неможливо зібрати **всі** склади! Але я захистив диплом, маючи зібраних 7200 складів. Підсвідомо відчував, що не всі вони мною виявлені.

Через тридцять років віднайшлися чернетки дипломної, бо оригінал на кафедрі був пропав за час мого перебування у концтаборі (1971-1977 рр.).

І я взявся готувати "Складівницю..." до видання, маючи уже комп'ютер та "**Інверсійний словник української мови**" [1] (Надалі – "інверсійний"). Цей словник додав мені чимало нових складів, особливо із закінчень слів. Та й саме набирання на комп'ютері давало унікальну можливість виявляти нові й нові склади, дивовижно легко вставляти їх на відповідне місце за алфавітом.

"Скла-дів-ни-ця..." [2], яку я таки видав 2003 року, мала вже 9620 складів. І до сьогодні я знайшов пропущених складів усього з десяток. Отже, неможливе виявилось можливим! Та ще так, що я зміг де-не-де проставити кількість (згідно зі словником!) окремих складів.

Се виглядає так (склад написано прописними літерами):

о-ТЕЦЬ (-33) (Дефіс перед числом в дужках показує кількість уживання складів "ТЕЦЬ" у "Інверсійному...", тобто він зустрівся укладачеві у **кінці** 33-х слів).

во-ЛАН (-32)

ся-ю-ЧИЙ (-1080)!

ДРА-бина (71-)(-17)... А тут дефіс після першої цифри показує, що склад ДРА вжито 71 раз на початку слів за даними "Орфографічного словника української мови" [3]. А в кінці – у 17 словах за даними "інверсійного".

ПО-ле (9500-) (Тут так само, склад ПО- вжито на початку дев'яти з половиною тисяч слів за тим же "Орфографічним словником").

Стало зрозумілим, що все-таки якась статистика можлива.

І справді, 2002 року Євгенія Карпіловська видала "**Кореневий гніздовий словник української мови. Гнізда з вершинами – омографічними коренями**" [4]. У цьому фоліанті (на 910 сторінок!) вираховано навіть кількість вжитих у мові **аломорфів** коренів:

"Для одноклених реєстрових одиниць і для кожного кореня в багатоклених реєстрових одиницях подано кількість слів, у яких вони реалізовані." [4:8].

Ось, до прикладу, як подано вершину (чільник) найбільшої багатокленої одиниці реєстру гнізда (числа показують, у скількох словах реалізовано даний аломорф):

ВОД- 289; ВЕС- 34; від- 216; вед- 78; водж- 35; ві- 7; вож- 6; віж- 3; відд- 2; водд- 1; вожд- 1; вождь- 1; вожж- 1. Разом – 672.

2. Отже, зафіксованість слова у певних словниках припинає його до якогось місця віртуального мовного краєвиду. І ми можемо його там знайти, вчислити його своєрідні координати.

Тому в монографії "СПАДЩИНА ТИСЯЧОЛІТЬ"* я зауважив, що мова скорше схожа [5:5] не на море, а на **красвид** (ландшафт). Хоч і **віртуальний, але красвид**, на якому дуже цупко тримаються усі форми, усі складки поверхні, усі заглибини і горбочки. "Краєвид" цей складається із звуків, які оживають на єдину мить, але, на диво, тривають віками.

Утримати їх, ці миттєві звуки, може лише людська пам'ять, наша свідомість. У мозку нашому є природжена, генетична здатність до **мовности**, така ж, як здатність до **їдіння-харчування**, до **сміяння**, до **ходіння**, і до **рухливості**.

Ось, паралель способу до віковичного тривання...

Рухливість немовляти реалізується ще в лоні матері, і **Голосистість** – "із першим, із судомним вдихом", з першої миті появи на світ, коли припиняється харчування кров'ю матері, а починається живлення повітрям, яке триває далі все життя і відбувається автоматично, саморухом. **Смійність** з'являється згодом теж ніби сама собою як наслідок чудового здоров'я немовляти і грайливого настрою.

А ось **їдність** і **Мовність** можуть реалізуватися лише за допомогою матері, родичів. Без них, – без материного молока, без нагадування про потребу їсти – дитя помре. Так само не виживають без батьків птахи небесні. Хоча... Домашнє курчатко може само дзьобати зернятка і вижити навіть без матері. Натомість Дитя людське не здатне до самостійного виживання.

Але самого виживання мало, треба **Вилюднитися, – стати Людиною!** А для цього воно мусить жити серед людей, має бути оточене атмосферою-аврою любови, доброти, людяності. І – найголовніше – навчатися **Мови**.

Без мови дитинча виросте звіриною-тваринкою, про що свідчать відомі науці випадки, коли немовля у пубертатний період потрапляло до вовчої зграї, смоктало вим'я вовчиці, підростало, а через два-три роки, будучи поверненим до людей, уже не могло навчитися говорити, а отже і стати Людиною.

Воно мусить призвичаюватись до мови, вивчати звуки, запам'ятовувати слова, занурюватись у мовообшир (ноосферу), отримувати щодня нові й нові вісті-знання. **Чим більше воно їх отримає, тим розумнішою виросте Людина, тим упевненіш вона почуватиметься серед одноплеменців.**

Тож, на мою думку, **найголовнішою функцією мови є людинотворча**, а не комунікативна, як дехто намагається доводити. У цьому й полягає найбільша таємниця Свідомості, Мови і Мовности.

3. Та вернімося до сучасності. Щоденне повторювання звуків людської мови відбивається в пізнавальній пам'яті дитини, а *осмислені* звуки-склади-слова запам'ятовуються нею на все життя, можуть будь-якої хвилини відтворитися, озвучитися, ос-мислитися. Але мало того, Людина навчилася **писати**, тому ці звуки стало можливим **зупинити, припнути, оречовити**. Записувати ж і відтворювати саме звучання, самі **звуки** Людина навчилася лишень з сотню літ тому. І назване це записування Транскрипцією... А потім – на магнітну стрічку.

До поняття "Оречевлена річ" входить омонім РІЧ, що має два значення: 1) *Предмет, переважно домашнього вжитку, трудової діяльності*. 2) *Те саме, що мова. Чийсь слова, вислови*.

Як бачимо, *слова, вислови* стають **річчю, продуктом** мовної – людської – діяльності. Вони ж **називають** речі, їхні ознаки, їхні дії, ословлюють їх для нашої свідомості. Слова, Мова стають для свідомості Людини тим, чим для тіла стали повітря і їжа. **Мовний обшир, віда, вісті, знання** щохвилини живлять Свідомість, вона зростає на них. **Ум-розум** висмоктує з кожної вісти, з кожного Слова якусь (яку??) поживу, проясняється, міцніє, усвідомлює себе частинкою Всесвіту, мислить-співставляє-обмірковує, починає сам керувати поведінкою Людини, якій належний. І до всього цього мають безпосереднє відношення склади. Власне, ті речі з яких і складаються слова, а з тим – і мова. Бо ж кожен з них додає слову свого змісту, має своє значення.

4. За минулі тисячоліття кожне словечко-поняття мови нашої вистоялося, настоялося на наших степових травах і квітах, на наших вітрах і водах, на наших думках і почуваннях. Слова наші є *вицвіт-виквіт* думок і почувань пращурів наших. Так, як і оті квіти на деревах чи травах щовесни і шоліта народжуються, дають зав'язь новому плоду чи овочу, які повторюють своїх генетичних батьків, так і щорозмов та щодумок-помислів наших Слова народжуються-повторюються-зблискують на єдину мить, якої вистачає їм перенести думку від людини до людини, дати зав'язь новому помислу, новій думці. І вони ж, ці Слова, так часто народжуювані і постійно утримувані в пам'яті нашої, сполучають наші дні і ночі, утримують чи переносять нашу свідомість, наше "Я" із року в рік, від дитинства до старости.

Завдяки Словам ми можемо згадати і передати будь-кому іншому **вісті-віди** про всі події, які з нами будь-коли сталися. Ми їх усталюємо, ми їх передаємо у незмінності дітям і онукам. Ця **думкосфера, духо-віда, знатге-шир** (Вернадський називав останній **ноосферою**) існують довкола нас із дитинства до смерті, як повітря. Ми нею, ми у ній живемо.

5. Але читач може спитати: чому я сказав – "**у незмінності**"? Пояснюю.

Я ще з юності люблю провадити такий експеримент: читаючи вголос комусь текст із книжки чи газети, змінюю наголос у словах на незвичний, на будь-який інший. Буквально через два-три **слова** слухачі мої починають мене виправляти! Буває, що й дратуються, сердяться!

Спочатку я дивувався, бо ж наша мова не має *усталеного наголошення*, як латина чи польська (наголос на другому від кінця складові) чи латиська і чеська (на першому складі) чи французька (на останньому складі)... Гай-гай! Люди чітко, залізобетонно знають, де має стояти наголос у кожному слові!! І не терплять – от що головне! – коли чують неправильну вимову хоча би одного слова чи звука. А діти – – навіть безпардонно знущаються із недомовних, чи заїк, чи з невимовляючих -р-. Я знав одного Павлика, що не вимовляв звук П. То його так і звали – Авлик. І знущалися досхочу!

Така прискіплива відпорність українців до будь-яких мовних змін чи спотворень забезпечує **устійненість, малозмінюваність** мови протягом століть, а може й тисячоліть. Так і напрошується висновок – **вічна Україна і мову має споконвічну**.

І ще одна важлива подробиця – наш народ був дуже плодючим. Бо ж земля давала надмір зерна, овочів, фруктів, молока, м'яса. А ночі – співи солов'їні. Тож у кожній родині було по п'ять, десять, а то й по п'ятнадцятеро дітей. Уявіть собі таку родину, яка живе в одній хаті, з дня в день, спілкується із мамою-татом, бабунею-дідусям, а бувало що й з прадідом чи прабабусею. Чи дуже мова зміниться? А коли діти виходять надвір, вони чують мову односельчан різного віку, але таких же нетерпимих до мовних спотворень чи мутацій. Чи може там вона занадто чи раптово змінитися?

Саме це є запорукою **усталеності, устійненості, узвичасності** вимови, довготривання слів, прислів'їв, виразів. Ось чому приходиш до думки, що мова скорше нагадує красвид, а не море.

6. Читач може спитати, а як же з'являються відмінніші, інакші мови?

Все просто: найукоріненіший, найнепохитніший красвид Земної поверхні **може змінитися за двійко хвилин унаслідок сильного землетрусу**.

А мова змінюється внаслідок "**мовострусу**". Згадайте, як римляни завоювали півсвіту, як вони накидали свою мову галлам, іберам, дакам. Латина перетворювалася в устах підкорених народів на "народну", "вульгарну", псувалася, змінювалася. Два-три століття такого **мовострусу**, псування, калічення латини у вустах "варварів" – і маємо нині французьку, іспанську, румунську мови, облагороднені згодом при королівських дворах та в устах учених людей.

Так само в Суздалі, у Москві, принесена релігійними місіонерами, старослов'янська мова мінялася тамземцями фінами і – пізніше – татаро-монголами у 13-15 століттях. Тож через двісті-триста років перетворилася на вже більш-менш офіційну мову царського дворища. Правда, деякі спотворення так і залишилися в їхній мові (як, наприклад, "**как**", при тому, що в усіх слов'ян збережене "**як**").

7. Нас, дякувати мужності пращурів наших, ні римці, ні мільйонна армія Дарія завоювати не змогли. Тож ми говоримо досі **своєю** мовою. Послухайте колядки ще дохристиянські, почитайте "Енеїду" Котляревського, зазирніть у старі літописи та в етимологічні словники. І ви побачите, як мало змінюється на теренах України наша мова.

Оволодіння письмом дало нам змогу кожне словечко вписати у Словники, у романи і повісті, у наукові праці. Там вони і тривають уже поза свідомістю автора, поза нашою свідомістю, поза нашими думками, а часто й нашими чи ворожими бажаннями (згадайте, як комуністи знищували твори Володимира Винниченка, Михайла Грушевського, Пантелеймона Куліша, Бориса Грінченка і сотень убитих письменників! Як фашисти розстрілювали Олену Телігу, Олега Ольжича, як Погружальський спалив стародруки в академічній бібліотеці 1964 року). Та Мова наша триває і живе!

Ми можемо будь-коли взяти будь-який написаний твір, розкрити його і прочитати там слова тисячолітнього вжитку. Зберігається ж тисячі років у нашій мові загадкове для європейців унікальне словечко **страва**, яке записав часописець Пріск, коли відвідував країну Атили-Гатила у складі делегації Константинопольського єпископа. Та й **мед**, зафіксоване у нас Пріском, збереглося в санскриті, у грецькій, у литовській.

А хіба не дивним є слово **СНИГ**, яке в давньоіндійській мові є дієсловом **snih** і означає "сніжити", а **snigdha** – "мякий, ніжний"! До речі, ще мудрий Ілліч-Світлич дійшов висновку, що першословом було саме **СНИГ**, а не СНІЕГ, чи СНЕГАС.

У санскритському словнику є слово **palavah** (множ.), яке по-нашому означає **полову**. Себто, слово звучить отак з

третього-другого тисячоліття до нашої ери! Причому – з повноголоссям!

А ось у церковнослов'янській мові повноголосся вже нема – *плевели*, хоча у гаслі ПЕЛЕВНЯ "стайня, хлів; стодола" (дивись ЕСУМ, т.4, С. 330) знаходимо **пелева*, яке автори зводять до двох варіантів цього слова у **прасловянській**: **pelva* і **peleva* (друге слово, як бачите – повноголосне!)

До речі, у латишів - теж з **повноголоссям**, хоча й інші голосні – *pelus, pelavas* !!! У литовській теж з **повноголоссям** – *pelus*.

Наша **РОСА** має відповідники у давньоіндійській, литовській – гаса "волога, рідина", у латинській *ros* "роса". Втім, таких слів є багато...

Унікальним, справді дивовижним є збереження нашими дієсловами древніх закінчень у неозначеній формі (у інфінітиві): **да-ти, би-ти, ходи-ти, їс-ти, сіда-ти, стерег-ти** тощо... Цього закінчення не зберегли деякі слов'янські мови (нпр. польська, московська, які пережили чималі мовотруси, асимілюючи фінських тамземців чи татаро-монгольських окупантів). Ось як пише авторка [6] "Етимологического словаря русского языка" Г.П. Циганенко. Цитую (зважає, авторка пояснює слова російськи):

ДАТЬ... Современное слово развилось из праславянского **дати* вследствие утраты конечного безударного *-и* (в украинском *дати -и* сохраняется)...

БИТЬ... Современное слово развилось из праславянского **biti*. Конечный безударный *-и* утратился (сравни в украинском: *бити -и* сохраняется)...

СЕСТЬ... Древнее славянское слово. Современная его форма развилась из др.-рус. *сѣсти*. В нём на почве рус. языка *ѣ* изменился в *е*, конечный безударный – *и* редуцировался (в укр. *сісти* **ѣ** дал *і*, конечный – *и* сохранился).

СТЕРЕЧЬ... Современная форма развилась из ... др.-рус. *стерегти* в связи с преобразованием *гт* в *ч*. В укр. *стерегти* *гт* сохранилось (конечный *-и* сохранился).

СЕЧЬ... Современная форма этого слова свойственна только рус. яз. Она развилась из др. рус. *сѣчи*... Др.-рус. форма *сѣчи* развилась из праславянского *сѣкти* при изменении *кт* в *ч* (в укр. *сікти* *кт* сохраняется, а **ѣ** дал *і*).

ТЕЧЬ "литься струёй, потоком"... Современная форма развилась из др.-рус. *течи*..., а *течи* развилась из праславянской **tekti*, в ней *кт* перешло в *ч*. В укр. языке сохраняется древняя форма **текти** "течь".

Так-так, у нашій мові сохраняется древняя форма!!!! І не змінилися навіть оті *гт, кт*! Таких прикладів можна наводити сотні. А зі слів *дати, бити, сікти, текти* чітко видно, що наша мова зберігає, утримує, продовжує форми не просто старі, а ще **праслов'янські**!

8. Отже, напрошується висновок, що за ці тисячоліття народ наш міг створити, зібрати, устійнити, призвичаїти силу-силенну слів. Усі вони до нашого часу прискіпливо, ретельно зібрані до картотек, до словників, де лежать непорушно, як отой краєвид. А у житті всі вони щоденно вживані кожним з нас – у розмовах, піснях, у художніх і наукових творах.

Таке значення Мови і Слів для життя Людини диктує нам необхідність глибше дослідити ці Слова. На жаль, **досі не вдавалося згромадити в доступну схему і лад слова одного кореня**. Етимологічні словники дають усю (скоріше – частково, а не всю!) спільнокореневу родину якимось навалом-насіпом, кожне слово через кому. І хоча й за алфавітом, але **системою нема!**

До прикладу, що засвідчує "Етимологічний словник Української мови", [8: С.219] початок статті...

"Бог "Господь", *біг, бі, божок* "ідол", *богиця, божиця* "ікона", *боженя, божество, божиця, божник, біжник, боговик, божка, божба, біжба, божотва, божкар, божуха, божун, божий, божеський, божественний, богувати, божествити, божити, божитися, божкати, безбожник, збезбожити, набіжливість* "набожність"... і так далі, і так далі. Як бачимо – простий набір, звичайне нагромадження слів, з якого не видно, скільки там імен, прикметників, дієслів.

Ще є різні **словотвірні кореневі словники**, де наводяться 4-5-6 послідовних **кроків словотворення**, де автори представляють-показують, яке слово від якого, на їхню думку, твориться. У них багато стрілочок і вертикальних лінійок, а також повторень кореня (основи слів) з різними префіксами. Перевагою, позитивом тих і тих словників є **пояснення значень** деяких показуваних слів, чого нема наприклад, в орфографічних та в інверсійних (обернених).

Додаток 1

БІГМАТИСЯ	БІГ бога	БОГУВАННЯ	БИЖБА	-БА про	-БІЖНИЙ на
БОГМИТИСЯ,	БІЖ	БОЖЕНЯ	БІЖБА	-БАГИ про	БОГИМИЙ
БОГУВАТИ ся по, роз-	-БІЖАНИН при	БОЖЕНЯТКО	-БІЖЛИВІСТЬ на	-БІ дале дасть моли (по)магай присій присяй про прости спаси	БОГИНИН
БОЖАТИ о	БІЖНИК	-БОЖЕНСТВО на	БІЖНИЦЯ	БІГ (-вість куди)	БОГІВ
БОЖАТИСЯ	БОГ даж (на)пів стри хресті	БОЖЕСТВО	БОГИНЯ	БІГ- ма має ме зна	БОЖЕНКІВ
БОЖЕНЬКАТИСЯ	БОГОВЕЦЬ	-БОЖЖЯ багато без єдино много	БОГИЦЯ	БІЖ- дерев(о) дерев(чо)к	БОЖЕНКІВСЬКИЙ
БОЖЕСТВИТИ о пере по роз	БОГОВИК	БОЖИЩЕ	-БОЖАТЕЛЬКА о	БО(Г) - дай, зна, зна- де, вість	БОЖЕСТВЕННИЙ
-БОЖЕСТВЛЯТИ о	БОГОНЮК (п)	БОЖІННЯ	БОЖБА и	БО- дай, зна, зна- де, вість	БОЖЕСЬКИЙ
БОЖИТИ ся о приматко- про усамо	БОГОНЬКО	БОЖКАННЯ	БОЖЕСТВЕННІСТЬ	БО-	БОЖИЙ
			БОЖИЦЯ	зна (звідки	БОЖИСТИЙ

<p>БОЖИТИ ся від. до за на о пере по роз</p> <p>БОЖКАТИ по</p> <p>БОЖКУВАТИ по</p> <p>-БОЖНИТИ о</p> <p>-БОЖНІТИ збез обез</p> <p>-БОЖНЮВАТИ о</p> <p>-БОЖУВАТИ о</p>	<p>БОГОЧКО</p> <p>БОГУН</p> <p>БОГУНЕЦЬ</p> <p>БОГУЦЬКИЙ (п)</p> <p>БОГУШ(ЄВИЧ) (п)</p> <p>БОГУШНИК</p> <p>-БОЖАТЕЛЬ о</p> <p>БОЖЕНКО п.</p> <p>БОЖЕНЬКА</p> <p>БОЖНИК одно</p>	<p>-БОЖНЕННЯ о</p> <p>-БОЖНИЦТВО без на</p> <p>-БОЖНИЦЬТВО без</p> <p>БОЖНЮВАННЯ о</p> <p>-БОЖУВАННЯ о</p>	<p>БОЖКА</p> <p>БОЖНИЦЯ</p> <p>-БОЖНИЦЯ багато без дво</p> <p>-БОЖНІСТЬ без дво на нез по</p> <p>-БОЖНЮВАЧКА и о</p> <p>БОЖОТВА и</p> <p>БОЖУХА и</p>	<p>коли колишній котрий куди скільки хто чий що як який)</p> <p>-БО їй, присій БОГ- даловський, дан, даник, дана</p> <p>БОГА дільня стійник (з за роз)БОГА- радити(ся) ради БОГА! БОГО- борець, духов, любов, любство, мол(ець), молів, мольна, славець славський, творяти, творення, творити, творяння і т.ін. (61)</p>	<p>БОЖКІВ</p> <p>-БОЖНЕНИЙ о</p> <p>-БОЖНИЙ без, на, нез, по</p> <p>-БОЖНИЦЬКИЙ без на</p> <p>-БОЖНЮВАНИЙ о</p> <p>БОЗІН</p> <p>БОЗЬКИЙ</p>
--	---	---	--	---	--

<p>16 18 14 17 28 17</p> <p>==111</p> <p>Різників Ол 4.05.08 1.06.08 14.10.1972р</p> <p>У Карпів.</p> <p>БОГ - 104; БІГ - 10; бож - 94; бо - 18; біж - 9; бі - 6; божж - 3 Разом 244</p> <p><i>Ще прізвища із тел. довідника:</i> Божев 1 Божевальна? 2 Божеварський 2 Божевська 1 Божедай 1 Божек 1 Божемовський 3 Божемський 1 Боженко 14 Боженков 6 Боже нова 1 Боженевич 3 Божественна! Божик 2 Божинський 5 Божко 45 (!!!) Божков 4 (!!) Божок 4</p>	<p>БОЖЕНЬКО</p> <p>БОЖЕЧКО</p> <p>БОЖЕЧОК чка</p> <p>БОЖКАР(Ь)</p> <p>БОЖКО</p> <p>БОЖНИК без на</p> <p>БОЖНИК</p> <p>БОЖНИЧОК</p> <p>-БОЖНЮВАЧ о</p> <p>БОЖОК</p> <p>БОЖОЧОК</p> <p>БОЗІНЬКА</p> <p>БОЗІЮНЯ</p> <p>БОЗІЮСЯ</p> <p>БОЗЯ</p> <p>Бодай вас <i>Бог</i> любив, а мене молодиці.</p> <p>Ой <i>Боже</i> наш, <i>Боже</i>, хоч і не за нами, неси ти їх з України...</p>	<p><i>Прізвища у Одеському телеф. довіднику:</i> Безбожний 1 Богадист 1 Богаявський 2 Богай? 1 Богалиша 1 Боган 1 Боганцев 1 Боганюк 1 Богачинський 3 Богдали 1 Богдан 30 Богданас 1 Богданенко 1 Богданов 161 Богданович 18 Бо гданський 3 Богданцев 4 Богданюк 5 Богдасаров? 2 Богдашева 1 Богдашич 1 Богдашкін 1 Богдевич 3 Богдзевич 4 Богинич 1 Богинська 7 Боглаєв 1 Богма 1 Богов 4 Боговик 1 Богович 1 Боговська 3</p>	<p>Богомазов 6 Богомаз юк 1 Богомаров 1 Богомилов 1 Богомильчук 1 Богомоленко 3 Богомолкін 4 Богомоллов 29 Богомольний 3 Богонос 1 Богопольський 8 Богорода 1 Богородицький 2 Богородовський 2 Богородський 2 Богорош 1 Богославець 3 Богославський 1 Богославцев 4 Богослова 1 Богословенко 1 Богословець 1 Богословцев 1 Богосов 4 Богошура 1 Богоявленський 4 Боград 1 Боградовський 1 Богрин? 1 Богрицевич 1 Богулевський 2 Богун 12 Богуненко 1 Богунова 1 Богусевич 13 Богуславенко 1 Богуславський 29 Богуцький 15 Богуч 1</p>	<p>Богуш 19 Богушевич 2 Богушевський 1 Бог ушко 1 Бодай 3</p> <p>БОГО-творяти</p> <p>їй БОГУ БОЖ-деревок</p> <p>БОЖАЧИСЬ</p> <p>БОЖЕ- вілець, вілля. вільний, вільно, вільця і т.д. (14)</p> <p>БОЖЕ мій!</p> <p>БОЖЕСТВЕННО БОЖИ-дерев</p> <p>БОЖИВШИСЬ</p> <p>БОЖКО- дайло, родіти</p> <p>-БОЖНО на по(-урочисто)</p> <p>по- БОЖЕСЬКОМУ</p> <p>по-БОЖОМУ БОЖО</p> <p>-БУ про</p>	<p>(Примітка: не всі прізвища можуть мати корінь БОГ, але...)</p> <p>«СЛОВНИК ГІДРОНІМІВ УКРАЇНИ» (Наукова думка, 1979 р.) подає такі назви з коренем БОГ, БІГ: (у дужках — кількість річок-водоєм з такою назвою)</p> <p>БІГ - 2 БІЖ— 5 БІЖЕНИЦЯ - 2 БОГДАН(ка) - 11 БОГДАНІВКА - 8 БОГДАНІВСЬКА - 3 БОГДАНОВА - 2 БОГІВКА - 2 БОГІВЩИНА - 3 БОГОВА - 2 БОГОВЕЦЬ - 5 БОГОВИЙ БРІД - 3 БОГОДУХОВА - 6 БОГОДУШНА ~ 4 БОГОРОДИЧ - 4 БОГОРОДИЧНИЙ - 3 БОГУСЛАВКА - 3 БОГУШ - 4 БОГУШІВКА - 2 БОГУШНИК - 2 БОЖЕНИЙ - 2 БОЖЕНИК - 2 БОЖКА - 2 БОЖОК - 3</p>
--	--	---	---	---	---

		Богодвид	1		
		Боголелов	2		
		Богодух	1		
		Боголюбов			
		13			
		Богомаз	8		

9. Справжнє, прискіпливе дослідження можливим було б лише за певного **систематизування** тієї купи Слів, вишиковування їх у певні ряди, які б давали можливість охоплювати спочатку **оком**, а потім і розумом усю сукупність Кореневої родини, **Словогрона**, зрослого за тисячоліття з певного кореня. Упорядкованість завжди краща за сумбур, стрій красивіший за натовп. **Тому я й намагався вишикувати слова у певний стрій, у певні колони-колонки-стовпчики.**

Пропоноване мною **словогронання мови** подібне до картографування краєвидів чи місцевості. У вічній Україні і мова є споконвічною.

Ще коли я писав свою дипломну роботу "Складівниця української мови", куди вибирав і записував усі склади нашої мови, я усвідомив, що ми **не маємо кореневого словника, який би представив усі слова кожного кореня-поняття.**

Ще зі школи мене чарувала періодична таблиця хімічних елементів Д.Менделєєва. Звичайно, мова не хімія, не математика, але ж можна щось системне (якщо не виявити то) вигадати!

Не скажу, що відразу мені зблис такий уклад – шик – ладування – схема, яку я зараз пропоную-представляю на суд читачів. Ще років два-три вона вимальовувалася, кристалізувалася. Особливо прислужилося мені вивчення двох братніх, чудових мов – литовської і латиської

Коли я дізнався-усвідомив, що в **них утрачено середній рід**, який їхня прामова – **пруска** – мала, тоді згадав-зіставив, що й **усі романські мови втратили середній рід**, який у латинській, їхній прамові, був у наявності (але вже починав утрачатися!), я зрозумів, що **наявність-розвинутість у нашій мові середнього роду є нашим древнім багатством.**

Тому було вирішено розбити всі імена на три стовпчики – за кількістю родів. Тож і вийшло в мене шість стовпчиків!

1. Стовпчик дієслів,
2. Імена чоловічого роду.
3. Імена середнього роду.
4. Імена жіночого роду.
5. Прислівники, та імена у множині та відкорінки, що є першим компонентом складних слів (бо вони незмінні).
6. Прикметники, дісприкметники, прикметникові слова – себто, усе, до чого можна поставити питання: *який? чий?*

Зрозуміло, що в подібному стислому кореневому словнику литовської мови, яка втратила середній рід, було б не **шість**, а лишень **п'ять** стовпчиків, а в англійській – **чотири**, бо там уже взагалі нема формального розрізнення родів.

Згодом виявилось, що розділення всієї маси іменників на три стовпчики за родами було найкращим рішенням. Втім, читач чи споглядач словогрон сам переконається у цьому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інверсійний словник української мови. – К.: "Наукова думка", 1985.
2. *Різників О.* Складівниця... – Одеса: Друк, 2003. – 220 с.
3. Орфографічний словник української мови. – К.: Вид. "Довіра", 1994.
4. Кореневий гніздовий словник української мови. Гнізда з вершинами – омографічними коренями. – К.: Українська енциклопедія, 2002. – 910 с.
5. *Різників О.* Спадщина тисячоліть. – Харків, 2002. – 140 с.
6. *Циганенко Г.П.* Этимологический словарь русского языка. – К.: Рад. школа, 1989.
7. Етимологічний словник Української мови. – К.: "Наукова думка", 1972. – Т.1. – С.219.

Подано до редакції 24.02.09